

Els llegats amagats del trauma

La psicòloga i psicoanalista americana Sophia Richman acaba de publicar *Mended by the muse: creative transformations of trauma*, una monografia que estudia la relació entre el trauma i la creativitat en tant que resiliència que permet la transformació personal i la superació del trauma. Richman, supervivent de l'Holocaust i filla de supervivents, narra amb vivacitat l'experiència personal de la superació del trauma a través del procés creatiu. Combinant la seva experiència amb molts altres casos, ofereix una anàlisi psicològica encarada a establir noves categories en l'estudi del trauma dels supervivents de genocidis i massacres.

Primo Levi és un dels autors que Richman estudia, i el posa com el millor exemple de la superació del trauma mitjançant la creativitat. Levi era un jueu italià supervivent d'Auschwitz. Químic de professió, Levi va formar part dels partisans que lluitaven contra el feixisme. Capturat el 1944, va revelar la seva judaïtat per evitar ser afusellat, la qual cosa va suposar la seva deportació a Auschwitz. En tant que obrer qualificat, Levi va poder treballar als laboratoris d'IG Farben. Després de l'alliberament del camp, Levi va necessitar superar el trauma a partir de la persistència de la memòria, el seu record inborrable en el temps, i la seva transformació en literatura. El 1948 publicava *Si això és un home*, el seu primer i gran relat de l'experiència a Auschwitz.

El caràcter terapèutic de l'escriptura i, en general, de l'art i de la creativitat no és cap novetat.

Richman elabora la seva tesi confrontada a la concepció psicològica que tot trauma és ineludible i que existeixen uns paràmetres generals i fixos de respostes al trauma, que mai condueixen a la seva superació. Tot considerant més que vàlida i refrescant la tesi de Richman, el cas de Levi ofereix un excel·lent contraexemple. Levi va publicar *Els enfonsats i els salvats* el 1986. Des d'una perspectiva més analítica, Levi hi estudia les grans qüestions que envoltaven la seva experiència traumàtica: la persistència de la memòria; la natura, la violència, el llenguatge i les tècniques de l'Holocaust, i, sobretot, la supervivència i l'ús de la memòria. En aquest sentit, l'obra de 1986 té un enfocament clarament defensiu

BORJA VILALLONGA

HISTORIADOR,
UNIVERSITAT DE COLUMBIA

Primo Levi és un dels millors exemples de superació del trauma a través de la creativitat

i pessimista. No vull, ni m'interessa, vincular aquest pessimisme al debat estèril sobre la mort de Levi. I per al debat que ens ocupa és irrellevant de saber si la seva mort va ser un suïcidi o un accident. El que és verament rellevant és que el Primo Levi de 1986 traspuava un pessimisme sobre el futur de la memòria, la seva memòria. El trauma no estava del tot superat, ni s'havia transformat i superat íntegrament a través de la creativitat.

Un altre cas, menys conegut, transcorre en paral·lel a Primo Levi. És Michel del Castillo. Exiliat republicà quan només era un infant de sis anys, va ser deportat al camp de presoners polítics de Rieucros amb la seva mare –espanyola– després que el seu pare –francès– els

denunciés a les autoritats de Vichy. D'allà va ser enviat al Servei de Treball Obligatori, a Alemanya. Un cop acabada la guerra, va ser repatriat a Espanya, on va ser internat a l'Asil Duran, un autèntic camp de concentració juvenil de Barcelona que s'ubicava on avui s'alça la Clínica Teknon. Del Castillo es va escapar de l'Asil Duran el 1949 i va vagarejar fins que va ser acollit per un col·legi jesuïta d'Úbeda.

El 1957 Michel del Castillo va publicar *Tanguy*, la seva novel·la autobiogràfica. El relat dur i corprendor d'"una infància d'avui" i de "les il·lusions destruïdes" funciona en tant que transformació creativa del trauma, especialment si es considera l'extraordinari darrer paràgraf de l'obra. Amb tot, com en Primo Levi, *Tanguy* es complementa amb *Rue des Archives*, de 1994. I també amb *De père Français*, de 1998. No puc parlar d'aquesta darrera obra perquè no l'he llegida. L'una i l'altra aborden la mare i el pare de Michel del Castillo. El relat continua mantenint la duresa, però retroba un pessimisme vital absent el 1957. Com Levi, el trauma no ha estat transformat i superat del tot.

La creativitat pot significar resiliència per sobreviure i transformar-se; però el trauma pot persistir, o pot fins i tot retornar. Primo Levi i Michel del Castillo, amb les seves narratives brillants, humanes i contrastades en són un exemple. En podríem trobar més, inclosos els autors catalans de l'anomenada "literatura concentracionària". Són els llegats amagats del trauma.

Dedicat a Martin Gutzwiller, en el primer aniversari de la seva mort. Per la memòria, gràcies.

ARXIU DE LA FAMÍLIA GUTZWILLER

CARTES I MISSATGES

El temps dels polítics

La meua conclusió del debat sobre política general es resumiria en una crítica molt extensa a cadascun dels interlocutors, perquè no em representen. El temps posa tothom al seu lloc, això és el que m'han fet entendre aquests polítics.

Pèricles va fer d'Atenes la primera nació democràtica. Els atenesos eren escollits per representar els seus conciutadans. Si un senador atenès era corrupte, lladre o un mal ciutadà, se l'expulsava d'Atenes i el govern embargava tots els seus béns; ben bé com ara. Ja ho veuen: el temps ha passat, però encara recordem la democràcia quan era el que era.

Mentre no tinguem una classe política amb vocació de servir el poble i no de servir-se'n, seguirem a les palpentes. Ens queda molt per aprendre.

RAMON MASAGUÉ ARRIBAS
BARCELONA

Les multes de la CNMC

Recentment s'han publicat diverses notícies sobre les multes que la Comissió

Nacional dels Mercats i la Competència (CNMC) ha imposat a grans empreses. Em referiré al cas de les companyies petroleres (sancionades la setmana passada per la CNMC), però les meves reflexions són extrapolables a totes les grans empreses de l'Íbex.

Les grans empreses actuen com a oligopolis i arriben a acords empresarials que modifiquen el preu de les coses, en detriment dels consumidors i en benefici seu. Quan arriba la multa, la recorren i no la paguen (actualment hi ha més de 700 milions d'euros pendents de pagament). I si finalment l'han de pagar, als executius i als consells d'administració tant els fa. No afecta la seva butxaca, sinó la dels seus accionistes.

Quan canviarà, això? Molt fàcil: quan la multa recaigui sobre els consells d'administració, sobre el seu president, sobre els seus executius a títol personal, com a autors materials del delictes.

Senyors de la CNMC, els ofereixo aquesta idea desinteressadament. Per què no la posen en pràctica?

GERARD PALACÍN
BARCELONA

Un dilema sanitari

Què faríeu si fóssiu els encarregats de decidir quina part del pressupost de sanitat es destina al tractament de l'hepatitis C i quina part es destina a urgències? Al màster de salut pública ens enfrontem de manera hipotètica a aquests dilemes, un tipus de decisions que es prenen cada dia.

Així doncs, què faríeu? ¿Destinaríeu més diners a urgències, on potser salvaríeu persones de 30 anys? ¿O els invertiríeu a curar persones de 75 anys, que viuran millor durant els anys que els queden? A priori tothom salvaria el noi de 30 anys, però ¿i si la vostra àvia o la vostra mare té hepatitis C?

Els professionals han de plantejar-se aquest tipus de problemes de manera objectiva, sense deixar-se portar per opinions personals ni de l'entorn social, encara que de vegades no ens agradi. Al marge de valorar la relació cost-eficàcia, també s'han de valorar els anys perduts en qualitat de vida.

MERCÈ SOLER FONT
GIRONELLA

Un estat lliure i sobirà?

¿Es pot aconseguir que un estat català sigui autènticament lliure i sobirà dins de l'estat espanyol tal com proposa ICV? Ho veig molt difícil.

D'entrada, caldria una reforma radical de la part dogmàtica de la Constitució espanyola (títol preliminar i capítol primer), i també caldria, com a mínim, consolidar tres punts bàsics: el concert econòmic per a Catalunya a imatge i semblança del concert basc i navarrès; el blindatge total de la llengua catalana, que hauria d'esdevenir llengua d'estat, i, finalment, reformar totalment l'administració de justícia i atorgar plenes competències a la Generalitat, seguint l'aplicació del model belga.

JOSEP M. LOSTE
PORTBOU

Les cartes enviades pels lectors han de tenir un màxim de 1.000 caràcters. El diari es reserva el dret de resumir-les. Els seus autors hi han de fer constar nom i cognoms, adreça postal i electrònica, número de carnet d'identitat i un telèfon de contacte. Les cartes no es respondran.

Podeu expressar-vos al diari a través de la web www.ara.cat, i per les següents vies:

[@diariARA](https://www.facebook.com/diariARA) [facebook.com/diariARA](https://www.facebook.com/diariARA) [@cartes@ara.cat](mailto:cartes@ara.cat) Carrer Diputació, 119, 08015, Barcelona Fe d'errades: opinio@ara.cat

